



ביאורים

בפסקה זו יוצר ריה"ל מהפכה של ממש המחזקת את העיקרון שעליו עמד לעיל ולפיו התורה אינה רואה בפרישות יעד המבוקש מעובד ה'. בדבריו עומד ריה"ל על תפקיד הברכות במסגרת עבודת החסיד. במבט ראשוני, נדמה לנו שהאכילה היא צורך אנושי נמוך. כדי לרומם את הצורך הזה, לבל נשקע בו לחלוטין, אנו מברכים וזוכרים מי העניק לנו את השפע. דברים אלה נכונים כמובן, אלא שזו אינה התמונה המלאה. לו היינו צועדים עם תפיסה זו בלבד, היינו מוצאים ערך רק לשעת הברכה, אך לא לאכילה עצמה. ריה"ל מלמד אותנו מגמה נוספת ומחודשת העומדת בייסוד הברכות. תפקיד הברכה הוא להעצים את חוויית ההנאה והעונג בשעת האכילה! כלומר, אדם שלא מברך על האוכל נהנה פחות מאדם שכן מברך! כיצד ניתן להבין את העיקרון הזה? הברכה מביאה את האדם לשים לב ולהתבונן לקראת מה הוא 'הולך', מה הוא עומד לאכול? האם זה פרי, ירק, לחם או סוג אחר של מזון או של שתייה? כאשר שמים לב מה עומדים לאכול, יש אפשרות להתרכז ולהינות יותר מהאכילה. תפקיד הברכה, אפוא, הוא לא רק להזכיר לנו מי נתן את השפע. הברכה מסייעת לנו גם ליהנות מן השפע הזה בצורה טובה יותר. הנחת היסוד העומדת בבסיס דברים נפלאים אלה היא שהפגישה עם העולם, על הנאותיו השונות, לא חייבת להרחיק את האדם מן האל. אדרבה, גם ההנאה היא חלק מן הרצון האלוהי. הוא רוצה שנהנה ושנשים לב לסוגי ההנאה השונים הקיימים בעולם: לטעמו השונה של כל פרי וירק. ההנאה עוזרת לאדם להיפגש עם טוב ה' שקיים בבריאה, בבחינת "טעמו וראו כי טוב ה'", במובן הפשוט ביותר.

הרחבות

מהותם של ברכות הנהנין

חייב הברכות על כל מה שהוא פוגש מן העולם הזה ועל כל מה שנופל בחלקו ממונו. החבר כאן מטעים ומסביר מדוע אנו חייבים לברך את ברכות הנהנין לפני ואחרי האוכל. לפי דבריו, האדם צריך לאכול מתוך מודעות. לכן האדם צריך להכין את עצמו קודם לכן, ולדמיין לעצמו שאין לו את המאכל שהוא אוכל כעת, ורק אחר כך לברך. מתוך כוונה זו האדם יכול להודות לקב"ה על כל מה שהוא נותן לו.

גם הרמח"ל, בספר "דרך ה'", מביא טעם זה: "ואולם עוד הוסיפו ז"ל לתקן ברכות קודם ההנאה, להגדיל זה העניין, והוא, שגם קודם שישתמש האדם מן העולם יזכיר שמו יתברך עליו ויברכהו, ויתכווין שממנו יתברך בא לו הטוב הוא, ויתכווין באמיתת הטוב שהוא שאינו עניין גופני והנאה חומרית בלבד, אלא שבאמת הוא עניין מוכן ממנו יתברך למה שיוצא ממנו תועלת לטוב האמיתי כמו שכתבתי." הרמח"ל מסביר שמתוך אותה המודעות אני יכול להיזכר מדוע בכלל אני אוכל. אינני אוכל רק בשביל ההנאה הגופנית. הסיבה שאני אוכל היא כדי שיהיה לי כוח לעבוד את ה'. רק מתוך מודעות כפולה זו האדם יכול באמת להוציא תועלת טובה מהאוכל [דרך ה' ד, ט].

בסיס הדברים הם הגמרא בברכות: "אמר רב יהודה אמר שמואל כל הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה כאילו נהנה מקדשי שמים" [ברכות לה, א]. באמצעות הברכה יוצא האוכל מרשות שמים ועובר לרשותנו, לרשות הדיוט.

שאלות לדיון

החבר מודגש מאוד את הנאות החסיד, האם אנו עובדים את ה' בשביל ליהנות? למה הנאות אלו תופסות מקום כל כך חשוב אצל ריה"ל?

מה ההבדל בין הנאת הבהמה להנאה האנושית, על פי דברי החבר?

ג. **אמר החבר:** ומה שייחזק ערבנותו ויבססנה, ויוסיף לו ערבנות על ערבנות, חייב הברכות על כל מה שהוא פוגש מן העולם הזה ועל כל מה שנופל בחלקו ממונו.

ד. **אמר הפנור:** ואיך זה, והברכות טרחה יתרה?

טו. **אמר החבר:** האין האדם השלם יותר ראוי שיתאר בהרגשת הערבנות במה שיאכל וישתה, מן התינוק והבהמה, כמו שהבהמה יותר ראוי להעביר מהצמח, אף על פי שהצמח בהזנה תמידית?

טז. **אמר הפנור:** כן הוא, ליתרון התחושה וההרגשה בערבנות, שהרי אם היו מביאים לשכור כל אֶשֶׁר יתאנה והוא במצב השכרות, ויאכל וישתה וישמע הנגונים, ויפגש עם מי שיאהב ויתחבקהו אהובתו, ואחר כך יספר לו כל זה כשיתפכח, היה מצטער על זה, והיה מחשיב הכל להפסד ולא לרוח, מפני שלא באו לידו אותן ההנאות במצב של השגה ותחושה שלמות.

יז. **אמר החבר:** ההכנה להנאה וההפכה בה, ודמוי העדירה לפני כן, כופלים את הנאותיה. וזו מתועלות הברכות למי שמקימן בכונה והשגה, מפני שהן מצירות סוג ההנאה בנפש, והשבח עליה למי שנתנה, וכבר היה צפוי להעדירה, ולפיכך תגדל השמחה בה, כאמרך "שהחינו וקיימנו" וכבר היית צפוי למוות, ותודה על חייך, ותראם רוח, וקלו בעיניך החלי והמות כאשר יבואו, מפני שאתה, אם כן, עשית חשבון נפשך וראית שהרוחת לפני רבונך, לפי שאתה ראוי להעדיר כל טובה בטבעה, כי עפר אתה, והיטיב לך בחיים ובהנאה, ועל כן תודה. וכאשר יקחם ממך, תשבח ותאמר: "ה' נתן וה' לקח, יהי שם ה' מברך", ותשא נהנה כל ימי חייך. ומי שאינו מחזיק בדרך הזאת, לא תחשב הנאתו להנאה אנושית, אלא להנאה בהמית שאינו משיגה, כמו שאמרנו בשכור. וכך ישיג החסיד בנפשו ענין כל ברכה, ויציר בלבו פונתה ומה שתלוי בה.

ההכרה בהנאה - מכילה אותה